

С Т А Н О В И Щ Е

относно дисертационния труд
на **Дарина Наполеонова Баева-Гарсия**
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление: 1.2. Педагогика - Предучилищна педагогика

Тема на дисертационния труд:
**„Емпатията в мултилингвистична образователна среда
за развитие на познавателна култура в детството“**

Дисертационният труд на Дарина Баева-Гарсия се фокусира върху проучване ролята на емпатията в педагогическото взаимодействие в мултилингвистична образователна среда за формиране на познавателна култура и ефективна социализация в детството. В този смисъл, в плана на глобализирания и многоезичен съвременен свят, дисертантът привлича вниманието върху подчертано актуална проблематика, като съсредоточаването върху образователно взаимодействие именно с деца от предучилищна възраст (сензитивен период за ключовия в труда терминологичен апарат), придава още по-голяма значимост на авторовата гледна точка.

Във формален аспект, дисертацията на Дарина Баева-Гарсия се състои от увод, три глави, заключение и изводи, препоръки, приноси и библиография, като последната включва 219 източника на български, английски и испански език. Общият обем на труда е 257 страници.

Прилагайки аналитичен подход, в първа глава дисертантът представя основополагащи теоретични постановки, насочвайки вниманието върху същността на базисни за дисертацията понятия като *познавателна култура, познавателна компетентност, познавателен интерес, познавателни способности, емпатия, билингвизъм, мултилингвизъм, билингвално-бикултурално образование* и др. Акцентът обосновано е поставен върху „три теории и практики, които поддържат целепологането на емпатията в образованието“: Теорията за множествената интелигентност на Хауърд

Гарднър; Теорията на Виготски за научното сечение и зоната за най-близко развитие; концептуално-технологичната характеристика на проблемно–базираното учене.

Важно е да се отбележи, че очертавайки същността на емпатията, наред с вижданията на Даниел Голман, дисертацията се съсредоточава и върху достиженията на редица други учени, посочени като „иноватори в емпатията“: Rifkin (2009), Gallese (2007); Oberman&Ramachandran (2009); Malo (2011), De Waal (2008); Goldman (2011); Zahavi (2012); Hoffman (2000) и др.

Разглеждайки емпатийно-ориентираното поведение в неговата пряка връзка с принципите и технологиите на приобщаващото образование, дисертантът открива базисни положения в действащите нормативни документи у нас, но оправдано търси и тяхното обогатяване в плана на разглежданата проблематика.

Във втората глава, където е представено авторовото изследване, като водеща цел е посочено идентифицирането на „основни компоненти на емпатийно-ориентиран образователен процес в мултилингвистична образователна среда за ефективно познавателно развитие в детството“ (стр. 102). Тук водещата хипотеза (дефинирана на стр. б), а именно, че „степените на проявената емпатия в педагогическото взаимодействие в мултилингвистична образователна среда повлияват позитивно процеса на трансформиране на конкретните знания в познавателна култура на децата“, е конкретизирана в търсене на доказателства за три отделни подхипотези: връзка между емпатията и когнитивното развитие на децата; връзка между способността за емпатийно поведение, познавателното развитие и образователната среда; връзка между емпатията на учителите и емпатията на децата, които те обучават.

Експерименталното изследване е реализирано на два етапа. През първия етап (ноември 2015 – юни 2017) основният фокус на проучването са степените на проява на емпатия у 4-7-годишни деца в мулти- и монолингвистична образователна среда в контекста на развитието на познавателна култура, както и е структурирана емпатийно-ориентираната методология за педагогическо взаимодействие. Прави впечатление адекватността на обхвата на използваните диагностични инструменти, както и фактът, че някои от тях – THE CAMBRIDGE BEHAVIOUR SCALE (Baron-Cohen&Wheelwright); INTERPERSONAL REACTIVITY INDEX (Mark H. Davis) и Child Empathy/Systemizing Quotient - EQ-SQ (Auyeung, Wheelwright, Allison, Atkinson, Samarawickrema, Baron-Cohen),

са използвани именно във версиите им на български език, направени от колеги от СУ „Св. Климент Охридски”, като в локализацията на третия посочен инструмент (EQ-SQ) участва и самата Дарина Баева-Гарсия.

Вторият етап на изследването (януари 2017 – април 2018), който може да бъде определен като особено значим, е свързан с мултиплициране на методологията с цел установяване на функционалност на модела в други образователни институции, в които доминира мултиезична среда.

В третата глава е налице подходящо таблично и графично представяне на резултатите от проучването, които са подложени на подробен статистически анализ и доказват хипотезите на изследването.

По отношение на очертаните изводи и препоръки, особено интересно за по-нататъшни проучвания е твърдението, че „познавателните дефицити на индивида не са резултат от липса на социални умения, а са свързани с липсата на ефективност в надеждното използване на вече придобити социални умения“ (стр. 231). Също така, полета за бъдещи по-задълбочени изследвания са очертани от проучването на емпатията и нагласите на родителите и детските учители по посока готовността им за реализиране на педагогическо взаимодействие, насочено към изграждане на емпатийност, толерантност и уважение към различни култури.

Като по-значими приноси на дисертационния труд могат да се открият следните постижения:

- психолого-педагогическото интерпретиране и дефиниране на конструкта „емпатийно-ориентирано поведение“ в плана на овладяването на основите на културата на поведение именно от 4-7-годишните деца;
- разработването и апробирането на „диагностичен инструментариум за наблюдаване и оценяване на прояви на емпатийно-ориентирано поведение на деца от предучилищна възраст, учители и родители в мултилингвистична и монолингвистична среда с отчитане на влиянието върху познавателното развитие на децата“ (стр. 229);
- структурирането и апробирането на „експериментален модел за възпитаване на емпатийно-ориентирано поведение за учители, родители и деца от предучилищна

възраст в мултилингвистична образователна среда за повишаване на степента на познавателна култура...” (стр. 230);

- разработените квалификационни тренинги, обучения и педагогически консултации и тяхното положително въздействие върху „по-успешното емпатийно-ориентиране на учителите за реализирането на професионалните им компетентности“, и в качеството им на „надграждаща част от образованието, което е пример за добра практика по посока изграждане на поведение и нагласа за преход от „изискване за научаване към подкрепа в ученето” (стр. 230);
- проучването и анализирането на „теоретични постижения и добри практики в проблематиката, свързана с емпатията на учители, родители, деца ... и влиянието ѝ върху познавателните постижения на децата“ (стр. 230);
- установените статистически корелации между емпатията на учителите и емпатията и познавателната култура на децата и доказаното статистически положително влияние на експерименталния модел върху възпитаването на емпатийно-ориентирано поведение на децата от предучилищна възраст в моно- и мултилингвистична образователна среда.

В допълнение към всичко, казано дотук, е важно да се отбележи, че по темата на дисертационния труд Дарина Баева-Гарсия има не малък брой публикации (самостоятелни и в съавторство) на български и на английски език.

Имайки предвид високата научно-изследователска и практическа стойност на обсъждания дисертационен труд, убедено давам своя положителен вот и предлагам на Уважаемото научно жури **на Дарина Баева-Гарсия да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“** по 1.2. Педагогика – Предучилищна педагогика.

Изготвил становището:

доц. д-р Розалина Енгелс-Критидис

30.09.2018г.